

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ШИНГАРЬОВ ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 343.102

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ
ДОПИТУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-
розшукова діяльність»

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2017

Дисертація є рукописом.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор **Капліна Оксана Володимирівна**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, завідувач кафедри кримінального процесу, член-кореспондент Національної академії правових наук України.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Попелюшко Василь Олександрович**, Національний університет «Острозька академія», директор Навчально-наукового інституту права імені І. Малиновського, заслужений юрист України;

кандидат юридичних наук, **Цуцкірідзе Максим Сергійович**, Національна поліція України, заступник начальника Департаменту забезпечення діяльності Голови Національної поліції України, заслужений юрист України.

Захист відбудеться «19» жовтня 2017 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-А.

Автореферат розіслано

«15» вересня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми. Прагнення України до вдосконалення нормативного регулювання суспільних відносин, що складаються у сфері кримінального судочинства, відповідно до міжнародних стандартів захисту прав та свобод людини, знайшло свій прояв у прийнятті у 2012 році Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК), що задекларував своїми завданнями як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, так і необхідність застосування до кожного учасника кримінального провадження належної правової процедури. При цьому взаємообумовленість цих завдань виключає досягнення одного, за рахунок нехтування іншим. Виходячи зі сказаного, кримінальний процес постає не способом кримінальної репресії, а засобом забезпечення прав всіх учасників кримінального провадження – як підозрюваного і обвинуваченого, так і потерпілого, свідка та інших осіб, що залучаються до проведення досудового розслідування чи судового розгляду.

Найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією, без якої неможна уявити жодного кримінального провадження, є допит. Проте наразі потенціал системи забезпечення прав та законних інтересів допитуваних осіб не може бути повністю реалізований через низьку якість нормативно-правового регулювання, відсутність правової визначеності окремих норм вітчизняного кримінального процесуального законодавства. Таким чином, наведене обумовлює необхідність здійснення наукового дослідження комплексу питань, пов'язаних із забезпеченням прав та законних інтересів осіб, які допитуються.

Проблеми проведення допиту на стадії досудового розслідування, з різних позицій, розглядалися в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі кримінального процесуального права та криміналістики, як-то: Ю. П. Алєнін, О. Я. Баєв, В. П. Бахін, Л. В. Бертовський, В. Л. Будніков, С. Г. Волкотруб, І. В. Гловюк, М. М. Гродзинський, Ю. М. Грошевий, Т. М. Добровольська, Г. Г. Доспулов, А. В. Дулов, М. І. Єнікєєв, С. П. Єфімічєв, В. А. Журавель, В. І. Камінська, О. В. Капліна, Л. М. Карнеєва, О. С. Кобліков, В. О. Коновалова, В. О. Лазарева, Л. М. Лобойко, В. Г. Лукашевич, Т. М. Москалькова, О. В. Побєдкін, Є. В. Повзик, В. О. Попєлюшко, Д. В. Попов, М. І. Порубов, О. Р. Ратінов, Р. Д. Рахунов, А. Л. Рівлін, В. О. Семенцов, М. О. Сільнов, О. Б. Соловійов, С. М. Стахівський, С. В. Тєтєєв, Л. Д. Удалова, І. Я. Фойницький, М. С. Цуцкірідзе, О. О. Чувільов, В. Ю. Шєпїтько, О. Г. Шило, С. А. Шєйфєр, М. Є. Шумило, М. Л. Якуб, О. Ю. Ямпольський, В. М. Яшин та ін.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, автори яких тією або іншою мірою торкалися проблематики роботи, більшість із них були написані у період чинності КПК 1960 року, а отже, у них не могли бути враховані ті зміни, що запроваджені новим кримінальним процесуальним законодавством, відбулися в доктринальних підходах до розуміння ключових понять та інститутів вітчизняного кримінального процесу, сучасні реформаційні процеси, положення схваленої Указом Президента України №501/2015 від 25 серпня 2015 р. Національної стратегії у сфері прав людини.

Таким чином, можемо констатувати необхідність здійснення комплексного аналізу проблем забезпечення прав та законних інтересів допитуваних осіб. Варто зазначити, що до сьогодні не здійснювалося теоретичного дослідження проблем проведення допиту саме у запропонованому аспекті. Наведене й зумовило актуальність обраної теми дисертаційної роботи, а також визначило її основні напрями.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0111U000957). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого 26 грудня 2014 року (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є отримання нових результатів у вигляді наукових висновків щодо забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування, а також надання обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети ставилися такі основні завдання:

- узагальнити існуючі наукові підходи до визначення поняття «допит» та встановити мету цієї слідчої (розшукової) дії;
- спираючись на нові підходи законодавця до нормативного регулювання порядку отримання показань на стадії досудового розслідування, здійснити класифікацію допитів;
- розкрити сутність механізму забезпечення прав та законних інтересів осіб, які допитуються на стадії досудового розслідування, та виокремити його елементи;
- визначити особливості забезпечення прав та законних інтересів осіб під час допиту малолітніх/неповнолітніх учасників кримінального провадження, а також двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях;
- з'ясувати проблемні аспекти забезпечення прав та законних інтересів осіб під час застосування окремих способів проведення допиту;
- узагальнити практику застосування норм КПК, що регламентують порядок проведення допиту на стадії досудового розслідування;
- виявити дефекти нормативного регулювання проведення допиту на стадії досудового розслідування і сформулювати науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на його вдосконалення.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають і розвиваються під час проведення допиту на стадії досудового розслідування.

Предметом дослідження є забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування.

Методи дослідження обрані з урахуванням специфіки мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. У роботі були використані: діалектичний метод наукового пізнання дійсності та спеціальні методи – історико-правовий, порівняльно-правовий, статистичний, системно-структурний, формально-логічний, герменевтичний, моделювання, абстрагування та узагальнення. Використання діалектичного методу надало змогу дослідити механізм забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту в його динаміці, з урахуванням цілісності явища і взаємопов'язаності його окремих елементів. Історико-правовий метод допоміг дослідити розвиток юридичної думки щодо забезпечення прав та законних інтересів допитуваних осіб. Порівняльно-правовий метод було застосовано при аналізі правової регламентації допиту в законодавстві зарубіжних держав. Статистичний метод посприяв дослідженню, аналізу та узагальненню практики забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. Використання системно-структурного методу було покладено в основу класифікації допитів. Формально-логічний метод став у нагоді при розмежуванні схожих за своїм змістом понять «забезпечення», «охорона», «захист», при характеристиці діяльності посадових осіб органів державної влади відносно прав та законних інтересів допитуваних осіб. За допомогою герменевтичного методу з'ясувався правовий зміст норм КПК та виявлялися дефекти нормативного регулювання. Методи моделювання та абстрагування дозволили спроектувати пропозиції змін до КПК. Метод узагальнення надав можливість послідовно звести одиничні факти в єдине ціле та сформулювати обґрунтовані висновки спрямовані на вдосконалення нормативної регламентації досліджуваних питань, подолання її дефектів. Комплексне використання зазначених методів сприяло проведенню повного, об'єктивного і всебічного наукового дослідження.

Нормативно-правову та інформаційну основу дисертації склали: Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; рішення ЄСПЛ; КПК України; закони та підзаконні нормативно-правові акти України; практика Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ; КПК України 1960 року, законодавство зарубіжних держав (Грузії, Литовської Республіки, Республік Білорусь, Казахстан, Молдова, Польща, Російської Федерації, Федеративної Республіки Німеччини, Французької Республіки, Швейцарської Конфедерації).

Теоретичну основу дисертації становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі загальної теорії права, конституційного, кримінального процесуального права, криміналістики, юридичної психології.

Емпіричну базу наукового дослідження становлять результати проведеного узагальнення практики, зокрема, 200 протоколів допитів (за матеріалами кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких здійснювалося слідчими прокуратури Харківської області), а також понад 500 ухвал слідчих суддів, постановлених за результатами розгляду клопотань в порядку ст. 225 КПК.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою в Україні

кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано нові результати у вигляді обґрунтованих висновків щодо забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування. До найважливіших положень, що містять наукову новизну, слід віднести наступні.

Уперше:

– розкрито сутність і виокремлено структурні елементи механізму забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування, до яких пропонується віднести: 1) правову основу; 2) суб'єктів правозабезпечення; 3) обов'язок забезпечення прав та законних інтересів, що покладений на суб'єктів правозабезпечення; 4) об'єкт правозабезпечення; 5) засоби процесуального забезпечення прав та законних інтересів; 6) відповідальність, що покладена на суб'єктів правозабезпечення. Підкреслено, що саме у взаємодії зазначених елементів відбувається процес забезпечення прав та законних інтересів осіб, що допитуються;

– запропоновано врегулювати на законодавчому рівні порядок дій слідчого, прокурора у разі необхідності отримання показань від учасника кримінального провадження, анкетні дані якого не були встановлені, внаслідок: 1) відсутності документів, що посвідчують особу; 2) реалізації права підозрюваного не говорити нічого з приводу підозри проти нього;

– обґрунтовано необхідність усунення прогалини КПК, яка полягає у відсутності заборони на постановку навідних запитань під час проведення допиту на стадії досудового розслідування, що потенційно здатне призвести до порушення прав та законних інтересів допитуваних осіб, внаслідок використання слідчим, прокурором зазначеної прогалини для постановки запитань, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї, що а priori впливає на повноту і достовірність показань;

– наголошено на потребі усунення дефектів ч. 4 ст. 224 КПК, згідно якої на слідчого, прокурора безпідставно покладається обов'язок зупинити проведення допиту, у разі відмови підозрюваного відповідати на поставлене запитання, шляхом закріплення можливості зняття поставленого запитання та продовження подальшого допиту особи;

– акцентовано увагу на термінологічній невизначеності поняття «день», що використовується в ч. 2 ст. 224 КПК при встановленні максимального часу проведення допиту та відсутності часової регламентації перерви під час допиту, а також запропоновано шляхи вдосконалення законодавства з метою усунення вказаних недоліків;

– зроблено висновок, що з метою недопущення порушення прав та законних інтересів допитуваних осіб, необхідно законодавчо поширити правило щодо «окремого» допиту не тільки свідків (ч. 1 ст. 224 КПК), а й інших осіб, які допитуються;

– висловлено пропозиції щодо закріплення у КПК порядку передачі стороні кримінального

провадження, що звернулася з клопотанням про проведення допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні: 1) журналу судового засідання, в якому зафіксовані показання учасника кримінального провадження; 2) носія інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовано судові засідання; 3) інших процесуальних документів, що складаються слідчими суддями в ході розгляду клопотань про допит та під час самого допиту;

– аргументовано недоцільність наявності в КПК імперативної вимоги щодо неможливості проведення допиту в режимі відеоконференції під час досудового розслідування за участю підозрюваного у разі, коли він заперечує проти проведення такого допиту, оскільки за умов знаходження підозрюваного поза місцем досудового розслідування, посадова особа, яка проводить допит, позбавлена можливості впевнитися як у факті самої відмови, так і у її добровільності.

Удосконалено:

– класифікацію допитів, за різними класифікаційними критеріями, з урахуванням новелізації кримінального процесуального законодавства України;

– теоретичні уявлення щодо нормативної регламентації порядку проведення допиту, зокрема, диференційованої процедури його початку, залежно від процесуального статусу особи, яка допитується;

– наукову позицію щодо неможливості проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях за участю експерта та іншого учасника кримінального провадження, за винятком проведення такого допиту між експертами, предметом дослідження яких був один об'єкт;

– доктринальні погляди, згідно з якими умовою забезпечення права/обов'язку осіб давати показання в режимі відеоконференції є обов'язкове залучення спеціаліста, на якого має покладатися обов'язок забезпечення інформаційної безпеки, належної якості зображення та звуку під час відеоконференції;

– теоретичні напрацювання щодо необхідності унормування права особи передати слідчому, прокурору або слідчому судді власні документи, нотатки та малюнки, якими вона користується під час проведення допиту в режимі відеоконференції.

Набули подальшого розвитку:

– розроблені науковцями підходи щодо змісту і співвідношення між собою понять «показання» та «пояснення» у кримінальному провадженні, а саме – необхідності розуміння показань як відомостей, що повідомляються не тільки під час проведення допиту, а й огляду, обшуку, освідування, слідчого експерименту та пред'явлення для впізнання, а пояснень – як інформації, що повідомляється в усній або письмовій формі з приводу фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, та яка не є процесуальним джерелом доказів;

– обґрунтування доцільності закріплення в КПК очної ставки, як самостійної слідчої (розшукової) дії, про що свідчить наявність трьох процесуальних критеріїв: 1) самостійна мета очної ставки; 2) предмет очної

ставки; 3) кількість учасників очної ставки;

– теоретичні напрацювання щодо розуміння прав адвоката, який надає професійну правничу допомогу свідку під час проведення допиту;

– напрацьовані наукою кримінального процесу пропозиції щодо визначення процесуального статусу педагога та психолога під час проведення допиту малолітнього або неповнолітнього учасника кримінального провадження;

– доводи на підтримку розширення кола учасників кримінального провадження, які можуть бути допитані під час проведення допиту слідчим суддею на стадії досудового розслідування, за рахунок їх доповнення підозрюваним та експертом.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, розроблені автором, можуть бути використані: а) у науково-дослідницькій сфері – для подальших досліджень проблем забезпечення прав та законних інтересів осіб, які допитуються; б) у законотворчій діяльності – під час вдосконалення норм чинного КПК; в) у правозастосовній діяльності – під час проведення допитів на стадії досудового розслідування; г) у навчальному процесі – при викладанні курсу кримінального процесу та інших навчальних дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, обговорена на засіданні кафедри та рекомендована до захисту. Основні положення дослідження доповідалися і були предметом обговорення на всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування» (17 квітня 2015 р., м. Одеса), «Проблеми сучасної юридичної науки очима молодих учених» (16 квітня 2015 р., м. Харків), «Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників» (20 травня 2015 р., Харків), «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (18 грудня 2015 р., м. Одеса); міжнародних науково-практичних конференціях: «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (17–18 квітня 2015 р., м. Львів); «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (9–10 грудня 2016 р., м. Івано-Франківськ); «Аубакірівські читання» (19 лютого 2017 р., м. Алмати); постійно діючому науково-практичному семінарі «Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення» (27 травня 2016 р., м. Харків).

Публікації. Основні результати дослідження відображені у 14 наукових публікаціях, з яких шість наукових статей, опублікованих у фахових наукових виданнях та в тезах восьми доповідей на науково-практичних конференціях, у тому числі і міжнародних.

Структура та обсяг дисертації визначається метою, завданнями, об'єктом та предметом дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 223 сторінки, з них основний текст –

185 сторінок, список використаних джерел (412 найменувань) – 36 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, зв'язок з науковими програмами, визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його методологічне й теоретичне підґрунтя, розкривається наукова новизна роботи, з'ясовується практичне значення отриманих результатів, указується ступінь їх апробації.

Розділ 1. «Сутність забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування» складається із 2-х підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Поняття та види допиту на стадії досудового розслідування»* досліджено основні наукові підходи до визначення поняття «допит» та зазначено, що під метою проведення цієї слідчої (розшукової) дії необхідно розуміти можливість отримання та фіксації у встановленому КПК порядку показань, які об'єктивно відображають дійсність та вказують на наявність або відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. З урахуванням чинного кримінального процесуального законодавства, а також вироблених у науці кримінального процесу критеріїв класифікації допитів, зокрема, залежно від процесуального статусу особи, яка допитується; вікових особливостей допиту особи; суб'єкта проведення допиту тощо, запропоновано поділяти допити, залежно від способу, на такі види: допит слідчим суддею та допит у режимі відеоконференції.

Спираючись на аналіз законодавства зарубіжних держав, чинного раніше законодавства України, а також наукових праць, дисертантом обґрунтована недоцільність відмови законодавця від запровадження в КПК обов'язкового проведення допиту затриманої особи. У науковій літературі, при характеристиці значення цього допиту, з одного боку, акцентується увага на необхідності забезпечення швидкого і повного досудового розслідування (В.А. Журавель, О.С. Березіна, М.Є. Ігнат'єв), а з іншого – підкреслюється необхідність забезпечення прав та законних інтересів затриманої особи (Ю.П. Аленін, В.Т. Малярєнко). Синтез вказаних точок зору сприяв формулюванню авторської пропозиції щодо запровадження в КПК вимоги про обов'язковість проведення допиту підозрюваного не пізніше 24 годин з моменту затримання.

На підставі узагальнення правозастосовної практики стверджується, що положення ч. 1 ст. 95 КПК, яке визначає процесуальні статуси осіб, в рамках яких вони можуть давати показання, призвело до відсутності уніфікованої слідчої практики відносно допиту тих учасників кримінального провадження, процесуальний статус яких безпосередньо не відображений в ч. 1 ст. 95 КПК (поняті, законні представники, спеціалісти, представники персоналу органу пробації тощо). Так, у переважній більшості випадків, вказані особи допитуються в процесуальному статусі свідків, проте, дисертантом було виявлено 8 протоколів допиту понятих, 5 спеціалістів та 2 законних представників. Зазначається, що отримання показань від цих

осіб, не у процесуальному статусі свідка, суперечить положенням чинного КПК. У той же час, з метою забезпечення прав та законних інтересів осіб зазначеної категорії запропоновано доповнити ч. 1 ст. 95 КПК положенням, що містило б пряму вказівку на необхідність їх допиту саме у процесуальному статусі свідка.

У підрозділі 1.2. «Структурні елементи механізму забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування» досліджено зміст таких правових категорій, як «право особи», «законний інтерес», а також «захист», «охорона» і «забезпечення» прав та законних інтересів. Аргументовано, що для характеристики діяльності посадових осіб, які проводять допит, найбільш прийнятним є термін «забезпечення» прав та законних інтересів осіб, які допитуються. Автором обґрунтовано, що умовою виконання конституційного обов'язку держави щодо забезпечення прав особи, яка дає показання, є належна дія механізму забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту, до елементів якого дисертантом запропоновано віднести: 1) правову основу; 2) суб'єктів правозабезпечення; 3) обов'язок забезпечення прав та законних інтересів, що покладений на суб'єктів правозабезпечення; 4) об'єкт правозабезпечення; 5) засоби процесуального забезпечення прав та законних інтересів; 6) відповідальність, що покладена на суб'єктів правозабезпечення.

При аналізі питання, присвяченого об'єкту правозабезпечення, приділено увагу дослідженню прав підозрюваного, потерпілого та свідка давати показання та відмовитися їх давати, обов'язку експерта давати показання з приводу наданого ним висновку, права осіб, які допитуються, використовувати власні документи і нотатки, а також проблемам участі захисника, представника потерпілого та адвоката, який надає правову допомогу свідку, під час проведення допиту.

Автором здійснено огляд основних доктринальних підходів до визначення поняття «показання» та наведено аргументи, що закріплений в ч. 1 ст. 95 КПК підхід необґрунтовано обмежує показання лише відомостями, що надаються під час проведення допиту, у той час як показання можуть даватися у ході таких слідчих (розшукових) дій, як огляд, обшук, освідування, слідчий експеримент, пред'явлення для впізнання. На підставі проведеного дослідження, встановлено співвідношення між показаннями та поясненнями, а також надано авторське визначення поняття «пояснення» – «інформація, яка повідомляється в усній або письмовій формі, з приводу фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, та яка не є процесуальним джерелом доказів у кримінальному провадженні».

З метою забезпечення прав та законних інтересів осіб сформульовано пропозицію щодо запровадження в КПК правил, які встановлювали б підстави, процедуру отримання дозволу на звільнення особи від обов'язку зберігати адвокатську, нотаріальну і лікарську таємницю у разі смерті особи, яка довірила зберігання відомостей, що становлять охоронювану законом таємницю, а також закріплювали б гарантії унеможливлення зловживання таким дозволом з боку слідчого та прокурора.

Розділ 2. «Дія механізму забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування» складається із 3-х підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Процесуальний порядок проведення допиту та проблеми нормативного регулювання його проведення» досліджується основоположний елемент механізму забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування – правова основа, яку становить кримінальне процесуальне законодавство. У контексті аналізу проблем нормативного регулювання порядку проведення допиту досліджуються питання, присвячені: місцю проведення допиту; суб'єктам його проведення; правилам роздільного допиту учасників кримінального провадження; встановленню особи допитуваного; часовим вимогам проведення допиту; постановки навідних запитань.

Підкреслено, що чинне законодавство не містить конкретних правил, які визначали б послідовність постановки загальних запитань, спрямованих на з'ясування ставлення особи до вчиненого кримінального правопорушення, стосунків між учасниками кримінального провадження, запитань щодо можливості роз'яснення наданого висновку (у разі допиту експерта). Так, 100 % вивчених протоколів допиту починалися з формулювання «По суті поставлених запитань підозрюваний (свідок, потерпілий, експерт) дав наступні показання», у той час, коли самі запитання не були зафіксовані у протоколі допиту. З огляду на це, автором зроблено висновок, що з метою забезпечення прав осіб, які допитуються, у КПК мають бути встановлені чіткі правила початку допиту, що повинні диференціюватися залежно від процесуального статусу допитуваного учасника кримінального провадження.

Окрема увага приділяється дослідженню вимоги щодо встановлення анкетних даних особи перед початком її допиту. Узагальнення правозастосовної практики дозволило стверджувати, що наразі вироблено три способи позначення в протоколі допиту факту встановлення особи: 1) зазначення того, що особа встановлена за конкретним документом із вказівкою на його номер та/або серію (71 %); 2) зазначення факту встановлення особи за конкретним документом, без вказівки на його реквізити (19 %); 3) зазначення факту встановлення особи без посилань на які-небудь документи (10 %). Констатовано, що лише перший із наведених способів свідчить про виконання вимог КПК щодо встановлення особи допитуваного. Проте за певних обставин дотримання зазначеної вимоги не видається можливим. Враховуючи це запропоновано закріпити в КПК порядок дій слідчого, прокурора у разі необхідності отримання показань від учасника кримінального провадження, анкетні дані якого не були встановлені внаслідок відсутності документів, що посвідчують особу, або реалізації права підозрюваного не говорити нічого з приводу підозри проти нього.

У підрозділі 2.2. «Забезпечення прав та законних інтересів осіб при проведенні допиту малолітньої або неповнолітньої дитини» досліджується історія становлення, сутність і призначення додаткових гарантій забезпечення прав та законних інтересів малолітніх/неповнолітніх учасників кримінального провадження під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. Виявлено прогалину в законодавстві, що полягає у відсутності норми, яка визначала б процесуальний статус законного представника свідка. Враховуючи, що зазначена прогалина здатна викривити волю законодавця, закладену в ч. 1 ст. 226 КПК щодо імперативного залучення законних представників для участі у допиті кожної

малолітньої/неповнолітньої особи, незалежно від її процесуального статусу, запропоновано шляхи усунення цього дефекту на законодавчому рівні.

Розглядаються особливості процесуального статусу педагога та психолога, на підставі чого обґрунтовується теза, що за своїм функціональним призначенням ці особи є спеціалістами. Наводяться аргументи щодо необхідності існування в КПК окремої норми, яка містила б вимоги, що висувуються до педагога та психолога, а також передбачала б регламентацію прав цих учасників кримінального провадження.

У підрозділі 2.3. «Забезпечення прав та законних інтересів осіб при проведенні одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях» розкриваються проблемні аспекти забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення цього різновиду допиту. Звертається увага на недоцільність закріплення у КПК можливості проводити одночасний допит з метою з'ясування причин розбіжностей між показаннями більш ніж двох осіб, оскільки це може тягнути за собою негативні наслідки у вигляді: 1) ускладнення забезпечення прав та законних інтересів допитуваних осіб з організаційної точки зору; 2) необґрунтованого підвищення імовірності розголошення відомостей, що становлять таємницю досудового розслідування, внаслідок ознайомлення значної кількості допитуваних осіб з показаннями інших учасників одночасного допиту.

Акцентується увага на тому, що КПК не встановлює імперативних вимог відносно суб'єктного складу одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. Проте, обґрунтовується, що проведення одночасного допиту між раніше допитаним експертом та іншими учасниками кримінального провадження неможливе, що зумовлене специфічним предметом допиту експерта, який окреслюється наданим раніше ним висновком. У той же час дисертантом наводяться аргументи щодо можливості проведення цього різновиду допиту з метою з'ясування причин розбіжностей у показаннях експертів, предметом дослідження яких був один об'єкт, що може бути обумовлено проведенням комісійної або комплексної експертизи.

Розглянуто наукові позиції, стан дискусії щодо проблеми розуміння очної ставки як самостійної слідчої (розшукової) дії, а не різновиду допиту. Аргументовано, що про самостійність очної ставки та недоцільність її визнання в якості різновиду допиту, свідчать три процесуальні критерії: 1) самостійна мета – з'ясування причин розбіжностей у наданих раніше показаннях; 2) предмет очної ставки – відомості, повідомлені учасниками кримінального провадження, між якими встановлені розбіжності; 3) кількість учасників очної ставки.

Розділ 3. «Особливості забезпечення прав та законних інтересів осіб при використанні окремих способів проведення допиту на стадії досудового розслідування» складається із 2-х підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Забезпечення прав та законних інтересів осіб при проведенні допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні» досліджено сутність допиту слідчим

суддею на стадії досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК), який в юридичній літературі та законодавстві деяких зарубіжних держав іменується «депонуванням» показань. Підкреслюється, що принциповою особливістю зазначеного допиту є те, що він, будучи слідчою (розшуковою) дією, проводиться слідчим суддею за правилами судового допиту.

Звертається увага на те, що залежно від потенційних негативних наслідків для здійснення швидкого, повного і неупередженого судового розгляду підстави проведення допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні можна поділити на дві групи: 1) які можуть унеможливити допит свідка або потерпілого в суді; 2) які можуть вплинути на повноту чи достовірність показань свідка або потерпілого.

Оцінюючи суб'єктний склад осіб, які можуть бути допитані в порядку ст. 225 КПК, обґрунтовано, що законодавець безпідставно обмежив у цьому праві підозрюваного та експерта. При цьому підтримується науковий підхід, згідно з яким, правом на звернення з клопотанням про проведення допиту слідчим суддею під час досудового розслідування в судовому засіданні має бути наділений і потерпілий.

З урахуванням досвіду нормативної регламентації депонування показань у зарубіжних державах, з метою забезпечення прав та законних інтересів неповнолітніх потерпілих у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та недоторканності висловлено пропозицію закріпити у ст. 225 КПК таку підставу для проведення допиту слідчим суддею під час досудового розслідування в судовому засіданні, як необхідність запобігання повторному негативному (психотравмуючому) впливу на вказаного учасника кримінального провадження.

Констатується, що правова невизначеність процедури зберігання показань, отриманих у порядку ст. 225 КПК, негативно позначається на реалізації права сторін кримінального провадження на збирання та подання до суду зазначених доказів. З огляду на це запропоновано врегулювати на законодавчому рівні порядок передачі стороні кримінального провадження, яка звернулася з клопотанням про проведення відповідного допиту: 1) журналу судового засідання, в якому були зафіксовані показання; 2) носія інформації, на якому за допомогою технічного засобу зафіксовано відповідне судово засідання; 3) інших процесуальних документів, що складаються слідчими суддями в ході розгляду клопотань про допит та під час самого допиту.

У підрозділі 3.2. «Забезпечення прав та законних інтересів осіб при проведенні допиту в режимі відеоконференції» досліджено сутність та призначення відеоконференції під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. Висловлено думку щодо недосконалості положення ч. 2 ст. 232 КПК, що рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування, в якому дистанційно перебуватиме підозрюваний, не може бути прийняте, якщо він проти цього заперечує. На переконання автора, якщо підозрюваний знаходиться дистанційно від місця проведення досудового розслідування, то його заперечення на участь у допиті (в тому числі і відмова від давання показань) можуть бути прийняті слідчим, прокурором або слідчим

суддею виключно після початку допиту, оскільки КПК не передбачає жодних механізмів отримання вказаних заперечень поза межами цієї слідчої (розшукової) дії.

Підтримуються доктринальні підходи, згідно з якими питання про місцезнаходження захисника та представника потерпілого під час допиту в режимі відеоконференції має вирішуватися самостійно між адвокатом та підозрюваним чи потерпілим. При цьому звертається увага на те, що захисник у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру, законний представник, а також педагог чи психолог, в силу свого функціонального призначення, мають бути присутні безпосередньо поряд із особою, яка допитується у режим відеоконференції.

Відзначається необхідність вирішення на законодавчому рівні питання про обов'язкове залучення спеціаліста для проведення допиту в режимі відеоконференції, що зумовлено необхідністю застосування спеціальних технічних знань для забезпечення належної якості зображення і звуку, а також інформаційної безпеки.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і вирішення наукового завдання, що полягало у отриманні нових результатів у вигляді наукових висновків щодо забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування, а також наданні обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування. Проведене дослідження дає можливість сформулювати наступні висновки і пропозиції.

1. У практиці проведення досудового розслідування допит є найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією, яка має місце в кожному кримінальному провадженні. У той же час відсутність легального визначення поняття «допит» і його мети видається вкрай непослідовним з огляду на вимоги ч. 2 ст. 223 КПК, що підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, які вказують на можливість досягнення її мети. Зазначена законодавча прогалина, по-перше, свідчить про наявність асиметрії правового регулювання цільового призначення слідчих (розшукових) дій, що знаходить свій прояв у встановленні безпосередньої мети лише для деяких із них (обшук, огляд, слідчий експеримент, освідування), а по-друге, спричиняє правову невизначеність, що негативно позначається на правозастосовній практиці. З огляду на це під метою допиту запропоновано розуміти можливість отримання та фіксації у встановленому КПК порядку показань, які об'єктивно відображають дійсність та вказують на наявність або відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

2. Забезпечення прав та законних інтересів допитуваних осіб стає можливим виключно за умов належної взаємодії структурних елементів механізму їх забезпечення. Сам же механізм являє собою складне, поліструктурне утворення, до якого, на думку дисертанта, слід віднести: 1) правову основу; 2) суб'єктів

правозабезпечення; 3) обов'язок забезпечення прав та законних інтересів, що покладений на суб'єктів правозабезпечення; 4) об'єкт правозабезпечення; 5) засоби процесуального забезпечення прав та законних інтересів; 6) відповідальність, що покладена на суб'єктів правозабезпечення.

3. Дослідження законодавства зарубіжних держав, чинного раніше законодавства України, а також наукових праць дозволило автору зробити висновок, що відмова законодавця від запровадження у КПК обов'язкового проведення допиту затриманої особи була вкрай непослідовним кроком у реформуванні кримінального процесуального законодавства. Традиційно у науці кримінального процесу такий допит розглядався засобом забезпечення як швидкого та повного досудового розслідування, так і прав та законних інтересів затриманої особи. Синтез вказаних точок зору сприяв формулюванню авторської пропозиції щодо запровадження у КПК вимоги про обов'язковість проведення допиту підозрюваного не пізніше 24 годин із моменту затримання.

4. Еклектичність регламентації допиту на стадії досудового розслідування призвела до відсутності заборони на постановку навідних запитань під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії. На погляд автора, вказану обставину необхідно розцінювати як суттєву прогалину КПК, що безпідставно надає слідчому, прокурору можливість ставити під час проведення допиту запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї. Сугестивний вплив таких запитань може доволі негативно позначитися на забезпеченні прав та законних інтересів допитуваних осіб, а також результатах допиту. Враховуючи це, доцільним вбачається заборонити їх постановку на законодавчому рівні. Вважаємо також, що законодавець не врахував погляди науковців, які завжди сходилися у категоричному неприйнятті можливості постановки навідних запитань в ході допиту на стадії досудового розслідування.

5. З метою забезпечення прав та законних інтересів особи, анкетні дані якої невідомі, у зв'язку із відсутністю відповідних документів або реалізацією права підозрюваного не говорити нічого з приводу підозри, пропонується запровадити у КПК алгоритм дій слідчого, прокурора, що включатиме: 1) обов'язок роз'яснити підозрюваному, що встановлення його особи спрямоване не тільки на формальне виконання вимог закону, а й на забезпечення його прав та законних інтересів; 2) у разі відмови підозрюваного повідомити анкетні дані – обов'язок слідчого, прокурора запропонувати підозрюваному назвати себе будь-яким прізвищем, ім'ям, по батькові, за його бажанням (при цьому в разі повідомлення анкетних даних позначати у протоколі допиту формулювання «зі слів підозрюваного»); 3) обов'язок слідчого, прокурора у випадку неможливості встановлення особи підозрюваного винести постанову, якою надати зазначеній особі вигадані ім'я, прізвище, по батькові. При цьому застосування зазначеного алгоритму можливо виключно після вжиття слідчим та прокурором всіх передбачених законом заходів, спрямованих на встановлення особи підозрюваного.

6. Запровадивши у ст. 224 КПК уніфіковану процедуру допиту, законодавець не передбачив особливостей початку цієї слідчої (розшукової) залежно від процесуального статусу особи, яка дає

показання. Вказана прогалина негативно позначилася на правозастосовній практиці, що знайшло свій прояв у тому, що всі вивчені автором протоколи допитів починалися формулюванням «По суті поставлених запитань підозрюваний (свідок, потерпілий, експерт) дав наступні показання». Такий виклад протоколу допиту не відображає конкретних запитань, які були поставлені особі, і, відповідно, суперечить вимогам ст. 104 КПК. З огляду на це дисертантом запропоновано закріпити у КПК процедуру початку допиту, яка диференціювалася б, залежно від процесуального статусу учасника кримінального провадження і передбачала б необхідність з'ясування: 1) чи відомі особі обставини вчинення кримінального правопорушення; 2) чи визнає особа себе винною у вчиненні кримінального правопорушення (у разі допиту підозрюваного); 3) в яких стосунках особа перебуває з іншими учасниками кримінального провадження; 4) можливості роз'яснення наданого раніше висновку (у разі допиту експерта).

7. Системне тлумачення норм КПК дозволило дисертанту констатувати розбіжність між загальним правилом про необхідність проведення допиту малолітніх/неповнолітніх учасників кримінального провадження у присутності законних представників (ч. 1 ст. 226 КПК) та нормами, що регламентують процесуальний статус останніх. Врегулювавши у КПК права і обов'язки законного представника підозрюваного (ст. 44 КПК) та потерпілого (ст. 59 КПК), законодавець не передбачив норм, які визначали б процесуальний статус законного представника свідка. Існування окресленої прогалини здатне створити у правозастосовників помилкове уявлення щодо можливості отримання показань від малолітнього/неповнолітнього свідка за відсутності його законного представника. Таке сприйняття вимог КПК, у свою чергу, матиме наслідком істотне порушення прав та законних інтересів особи, яка допитується. З огляду на наведене, автором пропонується усунути вказаний недолік законодавства шляхом доповнення КПК ст. 67¹ «Законний представник свідка».

8. Умовчання законодавця про потенційний та виключний суб'єктний склад одночасного допиту породжує доктринальні спори та відсутність єдності правозастосовної практики у частині проведення такого допиту за участю експерта. У роботі доведено, що проведення одночасного допиту між раніше допитаним експертом та іншими учасниками кримінального провадження є неможливим, що зумовлено специфічним предметом допиту експерта, який окреслюється наданим раніше ним висновком. У той же час, видається цілком імовірним проведення цієї слідчої (розшукової) дії між двома раніше допитаними експертами, за умови, що предмет їхнього дослідження був один об'єкт, зокрема, при проведенні комісійної, комплексної експертизи, а також у разі проведення експертизи як стороною обвинувачення, так і стороною захисту.

9. Констатується, що реалізація права сторін кримінального провадження на збирання та подання до суду доказів значно ускладнюється через правову невизначеність ст. 225 КПК щодо порядку зберігання показань, отриманих під час проведення допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні. На підставі узагальнення правозастосовної практики дисертантом сформульовано

пропозиції щодо необхідності встановлення у КПК правил передачі стороні кримінального провадження, яка звернулася з клопотанням про проведення відповідного допиту: 1) журналу судового засідання, в якому були зафіксовані показання; 2) носія інформації, на якому за допомогою технічного засобу зафіксовано відповідне судове засідання; 3) інших процесуальних документів, що складаються слідчими суддями в ході розгляду клопотань про допит та в ході самого допиту.

10.3 метою забезпечення прав та законних інтересів осіб, які допитуються на стадії досудового розслідування, запропоновано також внести зміни та доповнення до наступних статей КПК: ч. 1 ст. 224 стосовно віднесення вирішення питання про місце проведення допиту виключно до компетенції посадової особи, яка проводить цю слідчу (розшукову) дію; ч. 1 ст. 224 щодо поширення правил проведення «окремого» допиту не тільки свідків, а й інших учасників кримінального провадження; ч. 4 ст. 224 стосовно скасування необґрунтованого обов'язку слідчого, прокурора безпідставно зупинити проведення допиту у разі відмови підозрюваного не відповідати на поставлене запитання, шляхом закріплення можливості зняття цього запитання та подальшого проведення допиту; ст. 225 щодо запровадження такої підстави для проведення допиту малолітнього/неповнолітнього потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні, як необхідність запобігання на нього повторного негативного (психотравмуючого) впливу у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності; ч. 1 ст. 225 щодо надання підозрюваному та експерту права бути допитаним слідчим суддею під час досудового розслідування в судовому засіданні; ст. 232 щодо закріплення обов'язкового залучення спеціаліста під час проведення допиту у режимі відеоконференції.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шингарьов Д.О. Зарубіжний досвід проведення допиту слідчим суддею на стадії досудового розслідування. *Університетські наукові записки*. 2015. № 2 (54). С. 221–229.

2. Шингарьов Д.О. Правове регулювання постановки навідних запитань під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 1. С. 163–169.

3. Шингарьов Д.О. Особливості проведення допиту осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру на стадії досудового розслідування. *Теорія і практика правознавства*: електрон. наук. фахове вид. 2016. Вип. 1 (9). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/64257> (дата звернення 10.06.2017).

4. Шингарьов Д.О. Правова природа показань та пояснень підозрюваного в кримінальному провадженні України. *Криміналість першопечатный*. 2016. № 12. С. 59–71.

5. Шингарьов Д.О. Особливості проведення допиту підозрюваного, особа якого не встановлена.

Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. № 4 (46). С. 163–169.

6. Шингарьов Д.О. Окремі питання забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. *Проблеми законності*. 2016. № 135. С. 212–224.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Shyngarov Denys. Ensuring of rights and legal interests of persons in the process of interrogation during pre-trial investigation. *Проблеми сучасної юридичної науки очима молодих учених*: матеріали Всеукр. конф. (м. Харків, 16 квітн. 2015 р.). Харків, 2015. С. 79–80.

2. Шингарьов Д.О. Зарубіжний досвід проведення допиту слідчим суддею на стадії досудового розслідування. *Сучасне кримінальне провадження України: доктрина, нормативна регламентація та практика функціонування*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 квітн. 2015 р.). Одеса, 2015. С. 151–153.

3. Шингарьов Д.О. Міжнародно-правові стандарти забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17–18 квітн. 2015 р.). Львів, 2015. С. 37–38.

4. Шингарьов Д.О. Проблеми нормативного регулювання проведення допиту затриманої особи. *Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників*: матеріали VI Всеукр. наук. конф. студентів і аспірантів (Харків, 20 трав. 2015 р.). Харків, 2015. С. 375–378.

5. Шингарьов Д.О. До питання необхідності унормування навідних запитань у КПК України. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 18 грудн. 2015 р.). Одеса, 2015. С. 179–182.

6. Шингарьов Д.О. Правове регулювання допиту підозрюваного, особа якого не встановлена. *Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали пост. діюч. наук.-практ. семінару. (Харків, 27 трав. 2016 р.). Харків, 2016. С. 378–381.

7. Шингарьов Д.О. Правова регламентація забезпечення прав осіб під час проведення допиту, як необхідна умова формування ефективної політики держави у сфері боротьби зі злочинністю. Політика в сфері боротьби зі злочинністю: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 9-10 грудн. 2016 р.). Івано-Франківськ, 2017. С. 336–339.

8. Шингарев Д.А. Особенности проведения допроса в УПК Украины и в УПК Республики Казахстан: компаративный анализ. *Аубакировские чтения*: материалы Междунар. научн.-практ. конф. (Алматы, 19 февр. 2017 г.). Алматы, 2017. С. 351–353.

АНОТАЦІЯ

Шингарьов Д.О. Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2017.

Робота присвячена вирішенню теоретичних і практичних питань, пов'язаних із забезпеченням прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. Досліджено основні наукові підходи до визначення поняття «допит» та сформульовано авторське розуміння мети цієї слідчої (розшукової) дії. Спираючись на нові підходи законодавця до нормативного регулювання порядку отримання показань, а також доктринальні дослідження, проведено класифікацію допитів. Розкрито сутність і виокремлено елементи механізму забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту на стадії досудового розслідування.

Визначені особливості забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення допиту малолітніх/неповнолітніх учасників кримінального провадження; одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. З'ясовано проблемні аспекти забезпечення прав та законних інтересів осіб під час використання окремих способів проведення допиту.

На підставі проведеного дослідження, а також узагальнення правозастосовної практики виявлено дефекти нормативного регулювання проведення допиту на стадії досудового розслідування, а також сформульовано науково обгрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: забезпечення прав та законних інтересів осіб, досудове розслідування, слідчі (розшукові) дії, допит, види допиту, способи проведення допиту, показання, відеоконференція.

АННОТАЦІЯ

Шингарев Д.А. Обеспечение прав и законных интересов лиц в ходе проведения допроса на стадии досудебного расследования. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2017.

Работа посвящена исследованию теоретических и практических проблем, связанных с обеспечением прав и законных интересов лиц в ходе производства допроса на стадии досудебного расследования.

На основании проведенного анализа существующих научных подходов к определению понятия

«допрос», а также действующего уголовного процессуального законодательства сформулировано авторское понимание цели этого следственного (розыскного) действия. В частности, под целью допроса предлагается понимать возможность получения и фиксации в установленном УПК порядке показаний, объективно отражающих действительность и указывающих на обстоятельства, имеющие значение для уголовного производства и подлежащих доказыванию.

Основываясь на новых подходах законодателя к нормативному регулированию порядка получения показаний на стадии досудебного расследования, а также доктринальных исследованиях, проведена классификация допросов.

В диссертации раскрыта сущность и указаны элементы механизма обеспечения прав и законных интересов лиц в ходе проведения допроса на стадии досудебного расследования. Установлено, что обязательным условием реализации конституционной обязанности государства относительно обеспечения прав лиц, дающих показания, является надлежащее взаимодействие элементов этого механизма.

Отдельное внимание уделяется рассмотрению особенностей обеспечения прав и законных интересов допрашиваемых лиц при проведении допроса малолетних/несовершеннолетних участников уголовного производства, а также одновременного допроса двух и более уже допрошенных лиц для выяснения причин разногласий в их показаниях. Утверждается, что в зависимости от способов проведения допроса следует выделять такие его виды, как допрос свидетеля, потерпевшего в ходе досудебного расследования в судебном заседании и допрос в режиме видеоконференции. Анализируются проблемные аспекты обеспечения прав и законных интересов лиц, допрашиваемых с помощью вышеуказанных способов.

Руководствуясь проведенным исследованием, а также обобщением правоприменительной практики, выявлены дефекты нормативного регулирования проведения допроса на стадии досудебного расследования, а также сформулированы научно обоснованные предложения, направленные на усовершенствование действующего уголовного процессуального законодательства.

Ключевые слова: обеспечение прав и законных интересов лиц, досудебное расследование, следственные (розыскные) действия, допрос, виды допроса, способы допроса, показания, видеоконференция.

SUMMARY

Shyngarov D. O. The ensuring of rights and legal interests of the persons in the process of interrogation during pre-trial investigation. – The qualified scientific work on the right of the manuscript.

A Thesis for a scientific *degree of Candidate of Juridical Science*, specialty 12.00.09 «Criminal procedure and forensic science; forensic enquiry and operational-search activity». – Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

The work is devoted to solving of theoretical and practical issues related to ensuring of rights and legal interests of persons in the process of interrogation during the pre-trial investigation. The main scientific approaches to the definition of the interrogation are studied and the authorial understanding of the objective of this investigative action is formulated. According to the new legislative approaches to the regulation of the order of testimonies receiving, the classification of interrogation is carried out. The essence and the structural elements of the mechanism of rights and legal interests of persons in the process of interrogation during the pre-trial investigation are clarified.

The features of the ensuring of rights and legal interests of the juvenile participants of the criminal proceedings; synchronous interrogation of two or more persons to find out of the reasons for the differences in their testimonies are determined. The problem aspects of the ensuring of rights and legal interests during the using of particular methods of the interrogation are clarified.

Based on the conducted research and generalization of enforcement practices were found deficiencies of legal regulation the process of the interrogation and formulated scientifically based proposals aimed at improving the current criminal procedural legislation.

Keywords: ensuring of rights and legal interests of persons; pre-trial investigation; investigative actions; interrogation; types of the interrogation; methods of the interrogation; testimonies, videoconference.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент А.Р. Туманянц

Підписано до друку 05.09.2017 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Умовн. друк. арк. 0, 7. Облік. – вид. арк. 0, 9.
Тираж 100 прим. Зам № 28

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77